

1. Inleiding

Het is geen geheim dat het leefloon nauwelijks volstaat om van te leven. Een rechtzetting van deze situatie wordt reeds lang bepleit door sociale organisaties en onderzoeksinstellingen. Het optrekken met 4% van het leefloon bij het begin dit jaar is een laat inhaalmanoeuvre, maar de kloof met de armoedegrenzen is er niet mee gedicht. Vanuit deze vaststelling gingen verschillende OCMW's in het verleden over tot het verlenen van aanvullende steun als tegemoetkoming voor een aantal kapitale huishoudelijke kosten zoals huisvesting, medische verzorging of energievoorziening. Het probleem wordt ook scherp aanvoeld in de sector van de niet-officiële hulpverlening waar men het aantal hulpvragen de laatste jaren sterk zag stijgen. Een belangrijke vaststelling is dat de aanvragen voor financiële of materiele hulp voor een groot deel komen van mensen die een ander vervangingsinkomen genieten dan het leefloon, wat er op wijst dat ook andere bodemuitkeringen flirten met de armoedegrens. Dit onderzoek over de Gentse situatie toont aan gezinnen dat gezinnen die leven van een vervangingsinkomen, anders dan het leefloon, in veel gevallen slechter af zijn dan de leefloon-ontvangers, en dit precies door het pakket van aanvullende steun. In principe kan deze groep terecht bij het OCMW, maar we stellen vast dat velen dit recht niet ophalen. De vraag hoe de aanvullende steun meer toegankelijk kan gemaakt worden voor niet-leefloon-ontvangers stelt zich dan ook zeer scherp.

2. Financiële armoede te Gent

De problematiek van de inkomensarmoede is reëel. In de Stadsmonitor wordt financiële armoede een typisch grootstedelijk fenomeen genoemd.¹

In Gent ontvingen op eind 2006 3075 gezinnen het leefloon, of ongeveer 2,7% van de Gentse huishoudens². In totaal gaat het hier over 3459 leefloonontvangers. Een vergelijking van de stadsmonitor wijst uit dat het Gent het hoogste percentage leefloonontvangers telt van alle Vlaamse steden.³

Het leefloon bedraagt vandaag 683,95 voor een alleenstaande. De relatieve armoedegrens ligt op 9.862 euro/ jaar of 822 euro/maand voor een alleenstaande. Voor elke bijkomende volwassene in het gezin mag dit bedrag met de helft verhoogd worden. Per bijkomend kind jonger dan 14 jaar rekent men best 30% bij.⁴

¹ BLOCK, T. e.a., Steden op koers? Stadsmonitor voor leefbare en duurzame Vlaamse steden, Brugge, 2007. p. 304.

² OCMW-Gent, Jaaroverzicht 2006, Gent, 2007, p. 21.

³ BLOCK, T., p. 304.

⁴ De relatieve armoedegrens of armoederisicodrempel wordt gelegd op 60% van het nationaal mediaaninkomen. Het betreft gegevens van 2005. VRANKEN, e.a., Armoede en sociale uitsluiting, jaarboek 2007, Leuven, 2007, p. 55.

Het leefloon zou dus in principe met 138,05 euro of 20 % moeten verhoogd worden wil men boven de armoederisicodrempel uitkomen.

Tabel 1: hoogte van het leefloon

	bedrag
Categorie 1: (samenwonend)	455,96 euro per maand
Categorie 2: (alleenstaand)	683,95 euro per maand
Categorie 3: (samenwonend met gezin ten laste)	911,93 euro per maand

Onderzoeken tonen aan dat het leefloon onvoldoende bescherming biedt. Enkel via bijkomende financiële of materiële hulp van OCMW of andere instanties kan men er mee rondkomen. Wie niet over deze bronnen beschikt slaagt er niet in. En voor mensen die gebukt gaan onder een schuldenlast is de situatie nog precairder.⁵

Het onderzoek van Steenssens wijst er ook op dat veel mensen hun recht op leefloon of aanvullende hulp niet opnemen. Het gaat om mensen wiens inkomen door omstandigheden plots of na verloop van tijd onder het niveau van het leefloon zakt. Denken we aan faillissementen, werkloos worden zonder recht op een werkloosheidsuitkering, schorsing of vertraagde uitbetaling van het vervangingsinkomen. Ook andere antecedenten spelen een rol: een relatiebreuk, het verlaten van het ouderlijk huis of het overlijden van een persoon van wie men financieel afhankelijk is. Het gaat in veel gevallen om vrouwen die afhankelijk zijn van transfers binnen het gezin zoals huisvrouwen, niet-geregistreerde echtgenote-helpers van zelfstandigen, huwelijksmigranten.⁶

De geschetste elementen sluiten aan bij de bevindingen van KRAS, de koepel van 14 armoedewerkingen in Gent, waar men merkt dat de laatste jaren steeds meer mensen een beroep doen op materiële hulp. Maar wat vooral onze bezorgdheid wegdraagt is het gegeven dat het in veel gevallen gaat het om mensen die een ander vervangingsinkomen genieten dan het leefloon. Daarom maken we vergelijking van de bedragen van het leefloon met inbegrip van de aanvullende OCMW-hulp met een aantal andere bodemuitkeringen.

3. De aanvullende steun van het OCMW te Gent

Om tegemoet te komen aan de te lage bedragen van de bodemuitkeringen keert het Gentse OCMW verschillende vormen van aanvullende hulp uit. Dit gebeurt voor kosten die zwaar doorwegen op het huishoudelijk budget of het gaat om maatregelen die de ongelijke participatie weg willen werken (cultuurcheques, reductie voor openbaar vervoer). Deze hulp kan éénmalig zijn (zoals de huurwaarborg) of systematisch (zoals de energietoelage, huishuurtussenkomst).

⁵ VRANKEN, J. e.a., Armoede en sociale uitsluiting, jaarboek 2007, Leuven, 2007, p. 63 en STEENSSENS K., e.a., Leven (z)onder leefloon Deel 1 Onderbescherming onderzocht, Leuven, HIVA, 2007.

⁶ o.c. p. 63.

Het geheel van aanvullende hulp kan enorm verschillen per OCMW. Het gaat om een tegemoetkoming die lokaal gefinancierd wordt en een antwoord moet bieden aan een lokale problematiek.

Het gegeven dat wonen in een grootstad duurder is dan het huren van een woning op het platteland maakt het verantwoord dat het Gentse OCMW een hogere huurtoelage uitkeert dan een andere gemeente. De noodzaak van het leggen van lokale nuances wordt nergens ontkend, maar toch wijzen onderzoekers op de noodzaak van objectiveerbare criteria om discriminatie of onevenwichten tussen gemeenten te voorkomen.

We bekijken binnen de Gentse context drie vormen van aanvullende hulp die regelmatig worden uitgekeerd van naderbij en nemen hen mee in de berekening van het reële inkomen van de leefloon-ontvangers.

- De **huishuurtussenkomst** bedraagt 25 euro per maand. Voor een alleenstaande ouder wordt dit bedrag verhoogd met 13 euro per minderjarig kind.
- De **energies tussenkomst** bedraagt 38 euro per maand. Dit bedrag wordt uitgekeerd aan elke inwoner die ouder is dan 50 jaar en leefloon categorie 1 krijgt.
- De **medische tussenkomst** bedraagt minimum 25 euro per maand. Bij aangetoonde noodzaak wordt dit bedrag opgetrokken. Er zijn geen extra's voorzien voor kinderen of inwonenden.

In de loop van 2007 ontvingen 8.444 cliënten deze 3 vormen van aanvullende bijstand van het OCMW. 1366 huishoudens ontvingen een andere vorm van financiële steun dan leefloon of levensminimum.

4. Spanning tussen leefloon en andere vervangingsinkomens

4.1 Werkloosheidsuitkering

Tabel 2: vergelijking leefloon en werkloosheidsuitkering

	Werkloosheids- uitkeringen zonder anciënniteits- toeslag/mnd	Maand-bedrag leefloon	Verschil (uitkering – leefloon)
Samenwonend/ gezinslast:	949,52	911,93	+37,59
Alleenwonende	797,94	683,95	+113,99
Samenwonende	598,00	455,96	+142,04

4.2 Wachtuitkering

Tabel 3: vergelijking wachtuitkering en leefloon

	Wachtuitkering /maand	Leefloon	Vershil (uitkering – leefloon)
Samenwonend met gezinslast	925,08	911,93	+ 13,15
Alleenwonende	684,32	683,95	+ 0,37
Samenwonende	359,58	455,96	- 96,38

4.3 Inkomensvervangende tegemoetkoming

Tabel 4: vergelijking inkomensvervangende tegemoetkoming en leefloon

	Inkomensvervangende tegemoetkoming /maand	Maandbedrag leefloon	Vershil (uitkering – leefloon)
Cat. A samenwonend	429,98	455,96	-25,98
Cat. B alleenstaande	644,81	683,95	-39,14
Cat. C pers ten laste	859,74	911,93	-52,19

5. Spanning leefloon met aanvullende hulp en andere vervangingsinkomens

Case 1: 2 volwassenen met 1 minderjarig kind, huurder, medische kosten
Armoederisicodrempel : 1479,6 euro

Tabel 5: case 1

	Bedrag	Vershil met leefloon (uitkering – aangevuld leefloon)

Leefloon+aanv. steun	911,93+ 38hh + 25mk = 974,93	
Werkloosheid	949,52	- 25,41
Wachttuitkering	925,08	- 49,85
Inkomensvervangende tegemoetkoming	859,74	- 115,19
Armoederisicodrempel	822+411+246,6= 1479,6	504,67

Case 2: Alleenstaande tussen 50 en 65 j, huurder, medische kosten (recht op medische tussenkomst); energietoelage
Armoederisicodrempel: 822 euro

Tabel 6: case 2

	Bedrag	Verskil met leefloon (uitkering – aangevuld leefloon)
Leefloon +aanv. steun	683,95+ 38en + 25hh + 25med = 771,95	
Werkloosheid	797,94	+ 25,99
Wachttuitkering	n.v.t.	n.v.t.
Inkomensvervangende tegemoetkoming	644,81	- 127,14
Armoederisicodrempel	822	50,05

Case 3 : Alleenstaande, 3 kinderen, huurder, medische kosten
Armoederisicodrempel: 1561,8 euro

Tabel 7: case 3

	Bedrag	Verskil met leefloon (uitkering – aangevuld leefloon)
Leefloon incl. aanv. Steun	911,93 + 25hh + 3x13hh + 25med = 1000,93	
Werkloosheid	949,52	- 51,41
Wachttuitkering	925,08	- 75,85
Inkomensvervangende tegemoetkoming	859,74	- 141,19
Armoederisicodrempel	1561,8	560,87

Voorlopige besluiten:

Uit deze cases blijkt onmiddellijk dat geen enkele uitkering het armoederisico wegneemt. Het geschetste probleem is heel wat schrijnender gezien heel wat mensen hun rechten op aanvullend leefloon niet uitputten uit onwetendheid. Ook kunnen we besluiten dat gezinnen die leven van een vervangingsinkomen in bijna alle gevallen slechter af zijn dan indien zij een leefloon zouden genieten.

Nochtans hebben deze personen ook het recht op de minimale bescherming die het OCMW biedt. Nu kan het OCMW dit enkel maar bieden als de mensen met vervangingsinkomen hun weg vinden naar het OCMW en er een bijzonder verzoek aan het OCMW gericht wordt. Er dient dus nagedacht te worden hoe deze doelgroep van haar recht op de hoogte kan gebracht worden. Of nog beter: hoe bepaalde rechten automatisch kunnen toegekend worden.

In feite zien we hier een soort van "leefloonval". Door het wegvallen van de aanvullende OCMW-hulp wordt het voor mensen die nu genieten van een leefloon minder interessant om de stap naar werk en bij gebrek aan werk naar de werkloosheidsvergoeding te zetten.

6. Voorstel

Wil men binnen de stad het probleem van de onderbescherming aanpakken dient men zicht te krijgen op de omvang van de doelgroep. Dit lijkt op zich geen eenvoudige zaak, nochtans is de groep wel traceerbaar voor zover er een recht is op een (vervangings-) inkomen. Deze verschillende gegevens zijn beschikbaar via de kruispuntbank.

- o Aantal niet-werkende werkzoekenden te Gent (19/09/2007): 6.070
De meest recente cijfers van de VDAB :

	WERKLOOSHEIDSDUUR			TOTAAL
	< 1 jaar	1 tot 2 jaar	>= 2 jaar	
AANTAL	6176	1744	3402	11322

Werkloosheidscijfers Gent ⁷	2005	2006	2007
Aantal NWWZ totaal SWSE	15.494	N/A	N/A
Aantal WZUA's jonger dan 25 jaar	1.859	1.824	1.258
Aantal langdurige WZUA's	6.324	6.441	4.812

⁷ NWWZ: Aantal niet werkende werkzoekenden; WZUA: Aantal werkzoekenden met werkloosheidsuitkeringsaanvraag (WZUA) jonger dan 25 jaar; Langdurige WZUA: Aantal langdurige werkzoekenden met werkloosheidsuitkeringsaanvraag

- Aantal personen met inkomensvervangende tegemoetkoming⁸: 1.995

Volgens het OCMW jaarverslag 2006 blijkt dat uit deze doelgroep reeds 1024 personen via een bijzonder verzoek deze tussenkomsten reeds ontvangen. D.w.z. dat er nog een ruim aantal mensen dit recht niet komt ophalen.

Om deze groep aanzienlijk te verkleinen kan pro-actief gewerkt worden, wat helemaal niet utopisch zou zijn. Als we zien dat de stad Gent inkomensgerelateerde gegevens wil

hanteren bij het detecteren van de huishoudens die recht hebben op gratis huisvuilzakken, moet dit ook mogelijk zijn voor deze doelgroep, die via de kruispuntbank traceerbaar zijn (bv. voor de huisvuilzakken wordt het automatisch toekennen gekoppeld aan netto-belastbaar inkomen – KI – OMNIO-statuut).

7. Financiering

Een belangrijke vraag bij de aanpassing van de onderbescherming is of hiervoor financiële ruimte is? Uiteraard is dit op de eerste plaats een beleidskeuze. Het Gentse OCMW beschikt alvast over voldoende marge om hier een initiatief rond te nemen.

Ter illustratie zetten we in tabel de teruggestorte bedragen van OCMW-Gent naar de stad van de laatste 3 jaren op een rijtje.

Tabel 8: teruggestorte bedragen van OCMW naar stad

	2004	2005	2006
Gebudgetteerd	28.812.999	37.959.125	38.789.277
Rekening resultaat	27.262.571	32.493.899	31.709.892
Verschil	1.550.528	5.465.226	7.079.385

8. Besluit

Dit onderzoek maakt duidelijk dat ondanks het vangnet van de sociale zekerheid en de aanvullingen op het leefloon nog veel Gentenaars financieel in de kou blijven staan. Vooral (eenouder-) gezinnen met kinderen zijn zeer kwetsbaar. We houden er rekening

⁸ [Gerechtigden op een inkomensvervangende en/of integratietegemoetkoming die niet verblijven in een instelling](http://aps.vlaanderen.be/sgml/largereksen/3446.htm) : <http://aps.vlaanderen.be/sgml/largereksen/3446.htm>

mee dat het geschetste probleem zich nog scherper stelt dan in de cases weergegeven wordt, vermits nog veel mensen hun recht bij het OCMW niet komen ophalen. In veel gevallen is de doelgroep niet op de hoogte van haar recht.

Het probleem is in belangrijke mate toe te schrijven aan het niet-welvaartsvast maken van de uitkeringen en vervangingsinkomens op federaal niveau. Doordat de barema's dermate laag liggen ontwikkelde het Gentse OCMW een pakket aanvullende steun voor haar cliënteel. Hierdoor wordt momenteel het "hiërarchisch evenwicht" tussen de vervangingsuitkeringen en het leefloon verstoord. Dit gegeven zorgt voor "ruis" op het activeringsdiscours van het OCMW. Een belangrijk deel van dit probleem zal dus ook op federaal vlak moeten opgelost worden.

Daarnaast stellen we ook vast dat het Gentse OCMW in staat is om in dit acute probleem tussen te komen. Zoals zij voor de lage vervangingsinkomens tussenkomt in de opleg tot het leefloon, zo kan zij ook de aanvullende steun meer toegankelijk maken voor deze groep.

Essentiëel is dat het Gentse OCMW stappen onderneemt om pro-actief te werk te gaan en te onderzoeken in welke mate mensen automatisch rechten kunnen toegekend worden.

Op de eerste plaats dient het OCMW in dialoog te gaan met de betrokken actoren zoals ziekenfondsen, uitbetalingsinstellingen, het ministerie van financiën ed. Ook de armenbewegingen worden hierbij het best betrokken. Vervolgens kan een draaiboek opgesteld worden dat bepaalt in welke mate mensen automatisch rechten kunnen ontvangen, dan wel onderhevig zijn aan een sociaal onderzoek. Het minste dat het OCMW in deze problematiek kan doen is de doelgroep ervan verwittigen dat zij in aanmerking komen voor aanvullende steun, en hen uit te nodigen voor een onderzoek. Op deze manier denken we dat de mazen in het Gentse vangnet aanzienlijk kunnen verfijnd worden.

Voor reacties of informatie:

ACW-Gent
Korenlei 20
9000 Gent

Chantal Sysmans : 0494 410 091, chantal.sysmans@volk.woonnet.be
Herman Peeters : 0473 43 65 01, herman.peeters@acw.be